

Dua prelego en Domaszék, 2022

La unua fojon, ni rigardis la eblajn respondojn al la demandoj : *Kiu mi estas ? Kaj Kiu oni diras ke mi estas ?*

Ni vidis ke la problemo pri la serĉo de identeco ne estas tiel evidenta.

Ni finis per transiro al alia demando, ligita, *Kiuj ni estas ?*

Mi plie diris ke identeco estas ankaŭ afero pri rilatoj. Kiel mi rilatas al la alia, al la medio kultura, al la historio.

Kio do estas mia rilato al la aliaj ? Kio do estas nia rilato al la aliaj ?

Ni

En pluraj lingvoj ekzistas du pronomoj kiuj distingas inter du "ni", la inkluziva kaj la ekskluziva.

Mi klarigas. Mi estas kun du amikoj kaj mi parolas al alia grupo.

La unua "ni", ekskluziva, rilatas al mi, kiu parolas kaj al miaj amikoj, sed ne al la alparolatoj.

La alia "ni", inkluziva, rilatas al mi, al miaj amikoj kaj ankaŭ al la alparolatoj.

Mi ne scias ĉu unu eŭropa lingvo havas tiun distingon. Ĝi ekzistas en la afrika lingvo kie mi estis.

La signifo de tio estas ke kiam oni diras "ni", eĉ se la distingo ne ekzistas formale en la parolata lingvo, oni devas komprenigi kiun signifon oni donas al tiu "ni", ĉu temas pri "ni kun vi" aŭ "ni sen vi". Foje estas eĉ "ni kontraŭ vi".

Mi parolis pri identeco ankaŭ en formo de aparteno. Ĉu kiam mi parolas, mi sentigas ke kun vi mi dividas ion, dividas apartenon, aŭ ne ?

Parolado, konversacio, povas tiel marki, indiki kio kunigas kaj kio disigas. Kio estas la diferencoj, kaj kiunivele, kio estas komuna kaj kio ne.

Pierre Bourdieu indikas ke "la socia identeco difiniĝas kaj firmiĝas en la diferenco". Tamen, se estas diferencoj disde la "aliuloj", tio estas ke estas komunaj trajtoj. Insisti pri la diferencoj, pri la apartaj kutimoj kaj tradicio prezentas riskon, nome transformi distingon al ekskludo. Alia risko kiam oni pensas pri la persona identeco estas : la kolektiva identeco malhelpas al persona libereco, al libereco pri konscienco. Kiam la diferencoj disde la aliuloj fariĝas pli grava ol la konstruo de io komuna, la rakonto pri io komuna, ĝi samtempe apartigas la anojn disde la ceteraj homoj kaj ne permesas la aŭtonomecon de la persono.

La nuna krizo de identeco estas manko de komunaj orientiloj, de komunaj apartenoj. Ĝi estas krizo de la individuo kaj de la kolektivo. Ĝi indikas perdon de la senco de tio, kio estas komuna.

Ekzistas multaj homaj kulturoj, civilizoj, kiuj disvolviĝis laŭ la historio en diversaj lokoj, kiuj komunikis kaj interŝanĝis elementojn. Okazis, okazas ĉe ili influoj, miksadoj, rilatoj, kaj ankaŭ internaj diversiĝoj.

Kulturojn konsistigas diversaj elementoj, lingvoj, institucioj, ritoj, kutimoj. Ili konstruas kolektivajn identecon kaj permesas al individuoj konstrui proprajn identecojn en tiu kadro.

Sociologoj kaj etnologoj analizis kiel funkcias kulturo kaj kiamaniere ĝi estas transdonita al la posta generacio. Tiu transdono estas ankaŭ parto de la konstruo de la identeco de la homoj, unuope kaj grupe.

La alia

La homaj socioj estas same eraremaj kiel ĝiaj anoj. Etnocentra vidpunkto kiu vidas sin mem kiel pli "civilizita" kondukas al rigardo al la aliaj kun moknomoj. Kelkaj el tiuj moknomoj restis. La barbaroj, kiel la berberoj, estas tiuj kiuj ne scipovis paroli la grekan kaj balbutis. La ĝermanoj estis por slavaj popoloj *njemec*, tio estas mutulo. Vandaloj estis ĝermana tribo kiu detruis antaŭ ol

instaliĝi en Andaluzio (Vandaluzio) kaj Norda Afriko kaj Sicilio. Ili estis kristanoj, sed arianoj. Sovaĝuloj signifis origine homoj el la arbaro. Inverse, multaj homgrupoj, etnoj simple nomiĝas "*la homoj*", supozante ke la aliaj ne estas vere homoj.

Nia moderna epoko me multon gajnis tiurilate. Oni apudmetas progresiga socio kaj primitiva socio. Kio estas "primitiva" socio ? Nia kulturoj ĉiuj havas la saman aĝon, tiun de la homaro.

Alia termino, nun "politike korekta", estas la "unuaj nacioj". Tio supozigas, ke la unue loĝanta sur unu teritorio havas pli da rajtoj. Sed, krom eble en parto de Afriko, ĉiuj homaj grupoj migris, fakte, la "unuaj nacioj" estas simple tiuj kiuj setlis en unu loko kaj, kiam alvenis aliaj, restis sen regi la teritorion. Tio estas jura termino por redoni parte memregadon.

Mi jam parolis pri la rakonto kolektiva, pri ankaŭ mita pasinteco, pri kutimoj kaj vivstiloj, kiuj helpas konstrui la personecon, helpas aparteni al grupo. Tra tia konstruaĵo oni lernas, spertas tion, kio estas kuniga kaj kio estas disiga. Iamaniere, aparteno al grupo estas samtempe disigo de la ceteraj homoj.

Identeco implicas aliecon certamaniere. La problemo venas kiam ĝi implicas malamikon. Oni do devas pripensi mem pri kio distingas nin disde la ceteroj, pri la valoro de tiu distingo, pri ĝia karaktero. Aparteni estas ankaŭ diferencigi. Ĉu tiu distingo estas ofte malvalorigo de la aliaj, de la malsamaj. Tia maniero funkcii estas tipe tiu de integristoj. Ekzistas integristoj religiaj, integristoj politikaj.

Terure estas kiam tiu distingo fontas el mensogoj. Se temas pri mitologio, oni povas diskuti, analizi, kompari, ekzegezi, sed pri mensogoj, pri "alternativaj veroj", pri falsajtoj, oni ne povas diskuti.

Kial la malestimo de la alia ? Kio estas la rigardo al la alia ?

Identeco, konscio pri identeco povas konduki al rivaleco.

"Kiu volas mortigi sian hundon, akuzas lin pri rabio."

De diferenco al malamo, oni montras al la aliaj, akuzas ilin, per komunikado troega, malhonesta, mensoga.

Etno, popolo, lando

Mi nun venas al la plej aktuala tikla temo. En Esperanto estas pluraj terminoj proksimaj, kun diversaj difinoj kiuj entenas kromsignifojn, valorojn. Mi listigas : grupo, klubo, klano, tribo, klaso, etno, gento, popolo, nacio, regno, lando, ŝtato. Ekvivalentoj ne troviĝas en ĉiuj lingvoj. Ekzemple ne ekzistas ekvivalento de "gento" en la franca lingvo. Kelkaj radikoj portas plurajn el ili. La slava radiko *narod* kondukis al la rusa por "popolo" kaj al la pola por "nacio".

Mi trarigardis la difinojn en PIV 2020. Mi trovis elementojn kiuj troviĝas en kelkaj difinoj sed ne en aliaj, kaj ne ĉio en ĉiuj difinoj.

La ĉefe ofta trajto estas "komuna", "sama", "parenca", "kunigi". "kune".

Inverse, kelkaj difinoj parolas pri "malsimileco", "limdifinita", "specifeco", "diferencoj".

Oni do retrovas la du karakterizojn de kolektiva identeco, kio kunigas kaj kio disigas.

Alia elemento estas kultura. Temas pri "tradicioj", "religio", "totemo". Parto de la bazo de homa grupo estas civiliza, kultura inkluzive de religio.

Kaj laste, mi notis en pluraj difinoj la referencon al la konscio. La anoj de tiuj grupoj konscias ke ili apartenas al ĝi.

Tiu difino, kiu ŝajne ne kunportas kulturen aspekton, estas priskribita en jura formo : *regno* : *suverena politika unuo*. Sed tio ne estas vero. Ĉiu regno havas historion, eĉ se mallongan, portas kulturon.

Mi ankaŭ rigardis al la difinoj de la diversaj naciaj nomoj. El tiu trarigardo, oni tuj antaŭvidas eblajn miskomprenojn inter la esperantistoj laŭ la origina lando. Kaj mi notis evoluon en la redaktado de la vortaraj noticoj.

La du kategoriojn, por simpligi mi donos per ekzemploj : *franco* : *civitano de Francio*, *ruso* : *ano de slava gento*. Ĉu vi antaŭvidas la miskomprenojn, la diferencon de konceptoj ?

En antaŭa eldono de PIV, franco estis same *ano de la ĉefa gento de Francio*. Sed nuntempe, tio tute ne havas signifon. Ne ekzistas franca gento, se iam ekzistis.

Krom kelkaj difinoj kiuj diras "loĝanto", la divido en Eŭropo estas proksimume duone duone inter *ano de gento* kaj *civitano*. Sed, la diferenco en la signifo estas giganta kiel la eblaj miskomprenoj.

Esperanto naskiĝis en la Eŭropa parto kie regis imperioj, kie oni identigis la loĝantojn per la lingvo kaj kulturo, kaj Zamenhof elektis la terminon *gento*. La imperioj malaperis, krom unu kiel ni vidas ĉijare. Naskiĝis nacioj, kiuj volis kongrui kun gentoj. Sed en la sekvo, tio ne taŭgis. Kaj estas miskomprenoj, iredentismo, kaj militoj.

Kiun vorton uzi por indiki naciecon ? Kio eĉ estas nacieco ? Laŭ mi, la tendenco nuna kaj trafa estas identigi la nacion kun la ŝtato, kaj ne kun la gento. La plej trafa argumento venas el sporto, en la naciaj teamoj. En la informiloj, oni indikas ke tiu aŭ alia sportisto estas el tiu nacio, tio estas el tiu ŝtato. Alia argumento venas el la ŝtatoj plurgentaj aŭ alidirite pluretnaj. Franclingva sviso nepre ne estas franco, sed sviso. Ekzistas la vorto romando. Alia ekzemplo estas la kaŭzo de la komenco de la dua mondmilito, kiam Hitler volis aligi al sia germana Regno la loĝantojn de Ĉeĥoslovakio kiuj parolis la germanan, dirante ke ili estas germanoj. Plia estas la origino de la vorto iredenta. Temis pri la teritorioj sub aŭstra regado kie oni parolis italajn dialektojn, kaj kiujn la tute nova Italio volis aldoni al si. Nuntempa ekzemplo, kiu montras ke la homoj ne havas memoron, estas la invado de Rusio en Ukrainion sub la preteksto de la "genocido" de la rusoj en Ukrainio.

Ankaŭ ekzistas ŝtatoj sen etna aŭ genta karaktero. Ili ĉefe troviĝas en la Amerikoj kaj konsistigas naciojn. La mapo de Afriko montras ke ne ekzistas rilato inter etnoj kaj ŝtatoj pro la koloniado, kaj la mapon ili decidis konservi por eviti militojn interŝtatajn. Sekve la afrikaj militoj estas civilaj enlandaj militoj.

Popolo, kiam ne temas pri jura termino, *la regataro*, t.e. la loĝantaro de ŝtato, de regno, havas signifon inter gento kaj nacio.

Gentoj, popoloj, nacioj vivas inter la pezo de la historio kaj la forgeso de la historio.

La nacioj konstruas al si rakonton, ĝenerale imaga, fantasma, mita, tamen parte historia. Tion oni nomas la "nacia romano".

Por konstrui estontecon, la popoloj per arto, literaturo, ktp. prilaboras memoron, rilaton al la tempo, al la pasinteco. Ili troviĝas inter trudiĝanta memoro, kiu plenigas la menson, kaj neanta forgeso, kiu forviŝas. Nuntempo sen pasinteco kaj sen estonteco kondukas nenien.

En la idearo de popolo, aŭ nacio aŭ gento, instaligi timoj, inter ili la timo de la fremdulo, de la najbaro, kies diferencon oni pliiĝas. Oni sentas minacon, supozas komploton. Oni timas malaperon, subiĝon. En tio rolas la imagaĵo, la supozoj, la konfliktoj pri antaŭeco sur la teritorio. Kaj aldoniĝas mensogoj, propagando.

Kun tiu timemo, oni sentas sin minacata de enmigrintoj kaj volas defendi la nacion, la tradicion.

Estas sloganoj teruraj kontraŭ la migrantoj, rifuĝantoj kaj senpatriuloj kiuj serĉas azilon : "Ni ne plu sentas nin hejme."

Kaj kiam al ksenofobio aldoniĝas aŭtoritatismo, tiam oni jam troviĝas en faŝismo. Naziismo havas ion plian, se eblas diri, kiu estas la neniigo de la aliulo, al kiu oni atribuas ĉiujn problemojn.

La aŭtoro Amin Maalouf skribis : "*Ĉu ne estas la unua virto de naciismo trovi al ĉiu problemo kulpulon prefere ol solvon ?*"

Alia citaĵo, de Claude Lévy-Strauss, fama etnologo : "*La barbaro estas tiu, kiu kredas al la barbareco*" [ĉe la alia].

Kunhomoj

Mi rigardis al la demando "*Kiuj ni estas ?*", de homgrupoj ĝis nacioj.

Tamen, oni ne devas halti al tiu nivelo. Nia "*ni*" ne devas esti ekskluziva. Ĝi devas enteni la tutan homaron. Ĉiu el ni estas ano de la homaro. Mi tre ŝatas tiun vorton en Esperanto, kiu mi malfacile tradukas en la francan : kunhomo. Kio kunigas nin, homoj, estas kunhomeco. Ĉiu homo havas la saman dignon. El tio fontas la homaj rajtoj kaj ties deklaro. Ĝi instalas la aŭtonomecon de la individuo, la eblon de identeco, la neceson de socia kontrakto, de socia protektosistemo por ĉiu kunhomo.

Ĉu homaj rajtoj estas ekvivalentaj al la libereco ? Ne necese. Tie kuŝas la diferenco en la principoj de la franca revolucio kaj de la usona revolucio. La homaj rajtoj ne postulas submetiĝon al la leĝo de la merkato eĉ kun la preteksto de libereco. Solidareco estas la vera efektivigo de kunhomeco, de kolektiva identeco, de konscia homara "*ni*".

Kiam oni kontraŭmetas la personan, gentan, lokan, nacian identecon kontraŭ la kunhoman, oni mistrafas la esencon.

Oni povas kaj konscii pri sia propra mio, pri siaj diversaj apartenoj kaj ankaŭ pri sia aparteno al la tuta homaro. Mi eĉ aldonus pri sia dependo de la planedo kaj de ĝia bonfarto. Oni povas esti konscia individuo kaj emi al universaleco. Oni povas esti individuo sen esti izolita. Individuo ekzistas ankaŭ per kaj pro siaj diversaj apartenoj.

Tiu kolektiva identeco, kiu kunigas min, nin kaj ilin kune, devas konduki nin al la konstruado de pontoj kaj ne de muroj. Oni ne disigu niajn kunhomojn sed kunigu ilin. Mi estas unu el tiuj kunhomoj.

En la lasta prelego, mi rigardos al tiu problemaro kun la helpo de la Bibliaj tekstoj kaj de teologia pripenso.